

UDK: 339.5.057.7:001.6J(4)
Bibliid 1451-3188, 11 (2012)
Год XI, бр. 42, стр. 126–138
Изворни научни рад

Проф. др Предраг БЈЕЛИЋ
Мр Ивана ПОПОВИЋ ПЕТРОВИЋ¹
Др Радмила ДРАГУТИНОВИЋ МИТРОВИЋ²

АНАЛИЗА КОНЦЕСИЈА У СПОЉНОТРГОВИНСКИМ ТОКОВИМА СРБИЈЕ СА ЗЕМЉАМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И СЕФТА 2006

ABSTRACT

Most important export markets of Serbia are European countries, EU members and signatories of CEFTA 2006. Trade regime with these most important partners is defined in trade agreements. During the last decade Serbia has become a part of the EU Stabilisation and Association Process by signing the Stability and Association Agreement with the European Communities and its Member states. Its most important part for trade relations between EU and Serbia is the Interim Agreement on trade matters. With CEFTA 2006 signatories trade relations are regulated by Agreement on Amendment of and Accession to the Central European Free Trade Agreement. With these two agreements Serbia has become a part of two important

¹ Економски факултет Универзитета у Београду. Е-mail: bjelic@EUnet.rs. Овај рад је резултат научног пројекта „Србија у савременим међународним односима: Стратешки правци развоја и учвршћивања положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни, економски, правни и безбедоносни аспекти” (бр. 179029) који изводи Институт за међународну политику и привреду Београд, а финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

² Економски факултет Универзитета у Београду. Овај рад је резултат научног пројекта „Улога државе у новом моделу раста привреде Србије” (бр. 179065), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

free trade areas. All these legal documents give an important impetus to Serbia's trade with the European Union countries and CEFTA 2006.

Key words: Concessions, autonomous foreign trade measures, free trade agreement, preferential status

СВРХА

Европска унија је током последње две деценије интензивирала потписивање Споразума о слободној трговини (*Free Trade Agreements — FTAs*). Такође је и један од носилаца идеје мултилатерализма и заговорника испуњења циљева Развојног плана из Дохе (*Doha Development Agenda — DDA*). За све споразуме о слободној трговини које је потписала заједничка карактеристика јесте да је њихова употреба све интензивнија, али су мотиви њиховог настанка различити, као и њихов садржај, што потврђује оцену да ЕУ није саставила један конкретан модел споразума који би се користио током преговора, већ се преговори обављају са сваком страном посебно. Најзначајнији аспект сарадње односи се на трговински аспект, који је најчешће дефинисан успостављањем зоне слободне трговине на основу потписаног споразума о слободној трговини. Међутим и споразуми о сарадњи се међусобно разликују. Споразуми попут европских споразума (*Europe Agreements — EAs*) који су потписивани са земљама Источне и Централне Европе почев од 1990. године са циљем да се оствари и политичка и економска стабилност овог дела Европе, разликују се од Споразума о стабилизацији и придруживању — ССП (*Stability and Association Agreements — SAAs*) који су потписивани са земљама Западног Балкана. Иако им је заједничка тежња ка испуњењу економских критеријума и очувању безбедности, ови споразуми се разликују у чињеници да се у оквиру ССП ЕУ инсистира на испуњењу политичких услова.³ Споразуми о стабилизацији и придруживању су важан елемент комплексног и дугорочног приступа ЕУ према државама Западног Балкана отпочетог 1999. године са циљем интегрисања тих земаља у ЕУ, под називом Процес стабилизације и придруживања — ПСП (*Stabilisation and Association Process — SAP*). Поред овог елемента, процес обухвата и асиметричну либерализацију трговине путем увођења аутономних трговинских мера, али и пружање финансијске помоћи (CARDS, IPA). Осим Европске уније као доминантне регионалне економске интеграције у Европи, постоје две субрегионалне интеграције: CEFTA 2006 и EFTA. За разлику од земаља EFTA које немају планове за улазак у ЕУ, CEFTA 2006 се често сматра и „предворјем” за улазак у ЕУ. Са земљама региона

---

³ Stephen Woolcock, “European Union policy towards Free Trade Agreements”, *ECIPE Working Paper no. 03/2007*, European Centre for International Political Economy, Brussels, 2007, pp. 3–4.

ЦЕФТА 2006, попут многих других земаља, ЕУ има потписане бројне билатералне и регионалне Споразуме о преференцијалној трговини. Европска унија за већину земаља света којима није одобрила неки од преференцијалних третмана, а уколико су оне чланице Светске трговинске организације, примењује систем „најповлашћеније нације” приликом увоза њихове робе. Број таквих земаља је минималан – 2011. године их је било само девет, а међу њима се налазе већином развијене земље попут: Аустралије, Новог Зеланда, Канаде, Хонгконга, Сингапура, Јапана.⁴ Чланице регионалних економских интеграција, а међу њима и потписнице Споразума о слободној трговини, одобравају међусобно концесије. Углавном се ради о *симетричним трговинским концесијама*, које подразумевају да земља која је добила концесију од друге земље потписнице споразума, реципрочно пружа концесију тој земљи. Асиметричне трговинске концесије су знатно ређе и настају као последица хетерогеног статуса земаља потписница истог споразума. Наиме, уколико међу потписницама има и развијених земаља и земаља у развоју, тада развијене земље могу одлучити да одобре *асиметричне трговинске концесије* некој од земаља у развоју, на основу неречипрочног трговинског уговора.

МЕРЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Најважнији документи који регулишу односе Србије са најзначајнијим трговинским партнерима су:

- Споразум о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових земаља чланица са једне стране и Републике Србије са друге стране — ССП (*Stability and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Serbia, of the other part — SAA*).⁵
- Привремени споразум о спољној трговини и осталим трговинским одредбама (*Interim Agreement on Trade and Trade-Related Matters between the European Community, of the one part and the Republic of Serbia, of the other part*).⁶

⁴ Ali M. El-Agraa, *The European Union — Economics and Policies*, Cambridge University Press, ninth edition, Cambridge, 2011, pp. 388–390.

⁵ Садржај Споразума о стабилизацији и придруживању може се пронаћи на сајту Канцеларије за европске интеграције: www.seio.gov.rs, 09/11/2012.

⁶ Садржај Привременог споразума може се пронаћи на сајту: Интернет, <http://eur-lex.europa.eu>, 09/11/2012.

- Регулатива Европске уније број 1336/2011 Европског парламента и Савета Европске уније, донета је 13. децембра 2011. године у Стразбуру.⁷ Овом Регулативом врши се измена Регулативе Савета (ЕЦ) број 1215/2009 и уводе посебне спољнотрговинске мере за земље и територије које су укључене у Процес стабилизације и придруживања, 2009. године (*Regulation (EU) No 1336/2011 of the European Parliament and of the Council of the 13 December 2011 amending Council Regulation (EC) No 1215/2009 of 30 November 2009 introducing exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union's Stabilisation and Association process*).⁸
- Споразум о измени и приступању Споразуму о слободној трговини у Централној Европи — СЕФТА 2006 (*Agreement on Amendment of and Accession to the Central European Free Trade Agreement — CEFTA 2006*).⁹

ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ДОКУМЕНАТА

Најзначајнији спољнотрговински партнери Србије налазе се управо међу земљама са којима Србија има потписане Споразуме о слободној трговини. То су земље ЕУ, земље СЕФТА 2006. и Русија. Независно од тога да ли Споразум о слободној трговини постоји или не, режими који постоје у спољнотрговинским токовима између Србије и њених спољнотрговинских партнера значајно опредељују те токове, чак знатно више него други важни фактори. Зависно од нивоа регионалних економских интеграција, разликује се и степен утицаја спољнотрговинских режима на повећање спољнотрговинских токова. У оквиру Европе, Србија остварује различит ниво спољнотрговинских односа са: (1) ЕУ, са којом има потписан Споразум о

---

⁷ “Regulation (EU) No 1336/2011 of the European Parliament and of the Council of the 13 December 2011 amending Council Regulation (EC) No 1215/2009 introducing exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union's Stabilisation and Association process”, *Official Journal of the European Union*, OJ L 347, 30.12.2011, p. 1.

⁸ “Council Regulation (EC) No 1215/2009 of 30 November 2009 introducing exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union's Stabilisation and Association process”, *Official Journal of the European Union*, OJ L 328, 15.12.2009, p. 1.

⁹ Садржај Споразума о измени и приступању Споразуму о слободној трговини у Централној Европи може се пронаћи на сајту Канцеларије за европске интеграције: Интернет, www.seio.gov.rs/dokumenta/sporazumi.197.html, 09/11/2012.

стабилизацији и придруживању и (2) земљама СЕФТА 2006, са којима има потписан Споразум о слободној трговини. Од ваневропских земаља, посебан пример режима са изразитим асиметричним концесијама односи се на размену између Србије и САД. Током последњих 130 година, колико је прошло од првог спољнотрговинског споразума који су потписале ове две стране, Србија је остваривала спољнотрговинску сарадњу веома различитог интензитета. Почев од 2003. године, САД је уклонила све претходне уведене санкције Србији и Црној Гори и применила принцип „најповлашћеније нације”. Не дуго затим, већ 2005. године, САД су путем Опште шеме преференцијала (*Generalized System of Preferences — GSP*) одобриле Србији унилатерално асиметричне трговинске концесије. Почетак либерализације спољнотрговинског режима ЕУ према Србији и осталим земљама Западног Балкана отпочет је још 2000. године усвајањем унилатералних спољнотрговинских мера од стране ЕУ, под називом Аутономне трговинске мере (*Autonomous Trade Measures — ATM*), којима се овој групи земаља одобрава бесцарински приступ тржишту ЕУ, као и укидање квота за већину извозних производа региона Западни Балкан, осим за шећер, неке врсте меса, рибу и вино. Србија ATM не користи попут осталих земаља Западног Балкана од 2000. године, већ од 2003. године. ATM је још један пример употребе нерципрочних, асиметричних концесија, које земље Западног Балкана не морају реципрочно одобрити земљама ЕУ. Ове мере су прво одобрене за период од наредних пет година, да би затим биле продужене и до 2010. године.¹⁰ ATM остају на снази за све земље Западног Балкана које још нису потписале Споразум о стабилности и придруживању и могу се примењивати до 2012. године, док је за Србију надлежност у погледу спољнотрговинског режима прешла на ССП. Овим Споразумом уводи се појам спољнотрговинског реципроцитета, јер ће земље Западног Балкана које су га потписале морати постепено да, у прелазном периоду од 6 година, отворе своја тржишта за производе пореклом из ЕУ.

Споразум о стабилности и придруживању који је Србија, попут осталих земаља региона, потписала са ЕУ, управо представља пример како се са асиметричног спољнотрговинског режима прелази у симетричан. Овај Споразум, заједно са Прелазним споразумом (*Interim Agreement*), Србија је потписала априла 2008. године. ССП регулише спољнотрговинске односе између Србије и ЕУ и успоставља Зону слободне трговине са прелазним

¹⁰ European Parliament, “Trade and Economic Relations between the EU and the Western Balkans”, Directorate General External Policies of the Union, *Briefing Paper*, September 2008, EXPO/B/INTA/2008/42, European Parliament, Brussels, 2008, p. 7.

периодом, који ће у случају Србије трајати до 2014. године. Исти Споразум између осталог, регулише и спољнотрговинске токове, али и регионалну сарадњу. Споразум о стабилизацији и придруживању у делу Наслова III регулише регионалну сарадњу. Према Члану 14, Србија има обавезу да закључи билатералне уговоре о сарадњи са земљама које су такође закључиле Споразум о стабилизацији и придруживању са ЕУ. Од Србије се очекује да у потпуности спроводи Споразум СЕФТА 2006. који је потписан 19.12.2006. године у Букурешту. Елементи које треба да садржи билатерални документ који Србија пак треба да закључи у року од две године у односу на датум ступања ССП на снагу, дефинисани су чланом 15 овог Споразума, док су Чланом 16 дефинисане њене обавезе у погледу сарадње са другим земљама које су обухваћене Процесом стабилизације и придруживања. Економским делом Споразума који се односи на слободан проток робе (у оквирима Наслова IV, почев од члана 18), одређено је да Србија и ЕУ формирају зону слободне трговине приликом размене индустријских производа и то у року од шест година, с тим да ЕУ одмах елиминише већину царина, а Србија то треба да учини у наведеном периоду. Члан 19 се позива на Анекс I који ближе одређује изузетке од укидања царина на увоз индустријских производа у Србију из ЕУ. У оквиру посебног поглавља дефинисана су питања која се односе на област пољопривреде и рибарства. Концесије које одобравају земље ЕУ за увоз пољопривредних производа из Србије, дефинисане у оквиру члана 26, подразумевају укидање царина за све производе осим за тачно наведене изузетке. Посебно се дефинишу и царине за увоз телетине из Србије (Анекс II) и одређују на нивоу од 20% од *ad valorem* стопе царина и 20% од специфичне царине наведене у Заједничкој царинској тарифи Европских заједница. С обзиром да се и од Србије очекују концесије у погледу увоза пољопривредних производа из ЕУ, оне су дефинисане у члану 27. Посебан третман вина и алкохолних пића заснива се на члану 28 којим се уводи Протокол о вину и алкохолним пићима. Концесије за увоз рибе и производа од рибе пружају обе стране. Европска унија се обавезује да укине количинска ограничења на увоз рибе из Србије, али и да укине царине, осим за изузетке који су дефинисани у Анексу IV, док је Србија понудила исто, осим за изузетке дефинисане у Анексу V.

Прелазни трговински споразум уређује односе између ЕУ и земаља Западног Балкана са којима се потписује ради регулисања односа до периода ступања на снагу Споразума о стабилизацији и придруживању. Састоји се од четири дела којима се регулишу следеће области: општи принципи, слободно кретање робе, остале трговинске одредбе и одредбе везане за трговину, као и институционалне, опште и завршне одредбе.

У оквиру Општих припципа утврђено је да ће Споразум бити усклађен са одговарајућим одредбама Светске трговинске организације. Слободно кретање робе је део Споразума који се односи на тачно одређивање концесија које треба да одобре ЕУ и Србија међусобно. Када су у питању индустријски производи, Европска унија треба да омогући укидање царина одмах након ступања на снагу Споразума (члан 5), а Србија то треба да учини постепено (члан 6). При томе, за 58% тарифних линија индустријских производа пореклом из ЕУ, треба да се обезбеди укидање царина одмах након ступања на снагу Споразума, а за преостали део током наредних пет година. Тако би уласком у шесту годину примене Споразума Србија увозила индустријске производе из ЕУ без царина. Када је реч о пољопривреди, услови су нешто другачији. Према анексима, дефинисане су обавезе либерализације које треба да испуне и ЕУ и Србија. Тако, рецимо, и Србија и ЕУ имају обавезу да укину царине на увоз вина и алкохолна пића, али у висини различитих квота, одређених за обе стране. Такође, ЕУ и Србија се обавезују да укину царине и сва квантитативна ограничења за рибу и производе од рибе, осим изузетака наведених у Анексу 4 за ЕУ и у Анексу 5 за Србију. Трећи део Споразума регулише област транзитног саобраћаја, интелектуалне својине, конкуренције, рада царинске службе. Последњи, четврти део Споразума указује на потребу оснивања Комитета за спровођење одредби Прелазног споразума.

Прелазни споразум је значајан управо за област спољне трговине, па се на годишњем нивоу састају Комитет и читав низ поткомитета како би анализирали више области које се односе на област спољне трговине: унутрашње тржиште, конкуренција, транзитни саобраћај, токови спољне трговине, царине, порези, пољопривреда и рибарство. Оцена је да Србија испуњава услове дефинисане у ССП и Прелазном споразуму.¹¹ Србији је одобрен статус кандидата 1. марта 2012. године.

Регулативе Европског парламента и Савета Европске уније којима се допуњава ССП, односе се на одобравање концесија земљама и територијама које су повезане Процесом стабилизације и придруживања. У првој Регулативи евидентно је подсећање да је Савет Европе марта 2000. године донео одлуку да ће Споразум претходити асиметрична спољнотрговинска либерализација, која би се заснивала на побољшању већ одобрених АТМ како би се уклониле све преостале царине за индустријске производе и олакшао приступ пољопривредних производа

¹¹ European Commission, "Serbia 2012 Progress Report", *Commission Staff Working Document*, SWD (2012)333 final, Brussels, 10.10.2012, p. 5.

тржишту ЕУ. С обзиром да је наговештено да се ове концесије могу одобрити само земљама које имају царинску службу, овом Регулативом је закључено да и Босна и Херцеговина и Србија остварују то право. За одређене пољопривредне производе, попут телетине, одређене су царине које ће се примењивати на увоз у ЕУ (Анекс II), као што је дато и изузеће од царинења у оквиру одређене квоте за рибу и производе од рибе и вина (Анекс I). Чланом 10 Регулативе из 2009. године остављена је могућност Комисији да, уколико уочи било какве неправилности у погледу утврђивања порекла робе, или ако дође до сумњивог повећања извоза у ЕУ, може предузети мере и суспендовати у целости или делимично све што је утврђено наведеном Регулативом. Регулатива из 2011. године представља допуну претходно наведене Регулативе из 2009. године, којом се, између осталог, као помоћно тело Европској комисији одређује Комитет за примену у региону Западног Балкана (*Western Balkans Implementation Committee*). Земље које чекају на чланство у ЕУ, управо од стране ЕЗ мотивисане су да развију и међусобну сарадњу. Она се најчешће заснива на стварању Зоне слободне трговине, а таква је и Централноевропска зона слободне трговине настала на основу Споразума о слободној трговини Централне Европе (*Central European Free Trade Agreement — CEFTA*). Након 2007. године, када су Румунија и Бугарска иступиле из ове чланства, CEFTA није престала да постоји, већ је пружила нови оквир за регионалну трговинску сарадњу земаља Југоисточне Европе која је иницирана још 1999. године стварањем Пакта о стабилности. Измењен CEFTA Споразум евидентира се као CEFTA 2006. Трговинска сарадња успостављена је између Албаније, Босне и Херцеговине, Бугарске, Хрватске, Македоније, Румуније и СР Југославије још 2001. године, када је потписан Меморандум о разумевању, либерализацији и олакшавању спољнотрговинских токова. Меморандум је заснован на успостављању мреже билатералних трговинских споразума о слободној трговини. Сами споразуми су се односили на преко 90% производа, за чију размену је уклоњено преко 90% царинских стопа, али и нецаринских баријера (углавном квантитативних ограничења) одмах након потписивања, са циљем да се у кратком року елиминишу и преостале нецаринске баријере.¹² Споразум CEFTA 2006. обухвата и већ пружене концесије дефинисане у оквиру билатералних споразума између земаља потписница, па се о њима није поново преговарало. Преостало је регулисање трговине осетљивим производима у

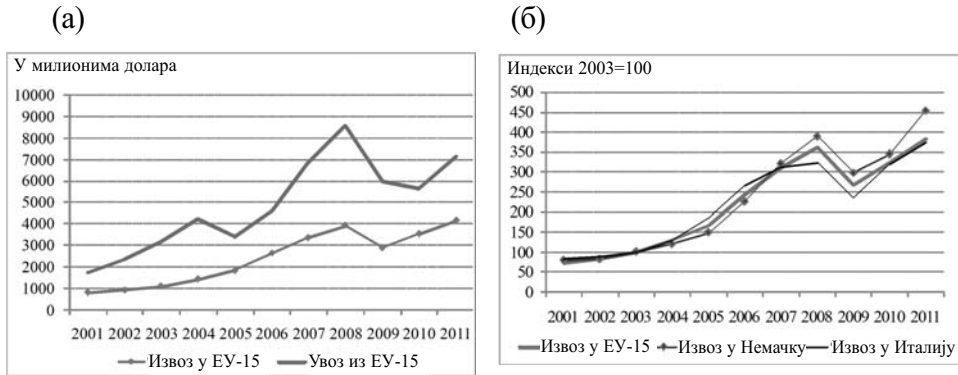
¹² Предраг Бјелић, *Међународна трговина*, Центар за издавачку делатност Економског факултета, Београд, 2012, стр. 393.

предвиђеном периоду од шест година, међу којима је најзначајније потписивање додатног протокола 2011. године о даљој либерализацији трговине пољопривредним производима, као и придодавање трговине услугама овом начину регулисања. Потписнице СЕФТА 2006 су Србија, Албанија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Македонија, Црна Гора, Молдавија и УНМИК у име Косова у складу са Резолуцијом 1244 Савета безбедности УН. Овим Споразумом успоставља се Зона слободне трговине између земаља потписница, постепено до краја 2010. године.

ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Одобрене трговинске концесије на релацији између Србије и ЕУ и у оквиру СЕФТА 2006 имале су позитивне ефекте на динамику и извоза и увоза Србије (Графикони број 1(а) и 2). Са стварањем зоне слободне трговине између Србије и ЕУ, њихова међусобна трговина константно расте. Израженија динамика извоза у ЕУ-15 уочава се већ након усвајања унилатералних спољнотрговинских мера од стране ЕУ према Србији - АТМ, чиме је обезбеђен бесцарински приступ тржишту ЕУ. У том периоду све до 2008. године, извоз у ЕУ-15 растао је по стопи од скоро 30% годишње. Након тога долази до пада извоза узрокованог економском кризом, а затим и до његовог поновног значајног раста у последње две године. У периоду након одобравања АТМ, извоз у Немачку и Италију, најважније спољнотрговинске партнере Србије, повећан је за више од четири, односно три пута, респективно (Графикон 1(б)). Константни раст оствариван је и на увозној страни. Иако је у појединим годинама увоз Србије из ЕУ-15 брже растао од извоза у исте земље, приметне су позитивне тенденције у погледу покривености увоза извозом у последњим годинама. Покривеност увоза извозом порасла је са око 35% колико је износила 2003, на 49% и 63% у последње две године посматрања.

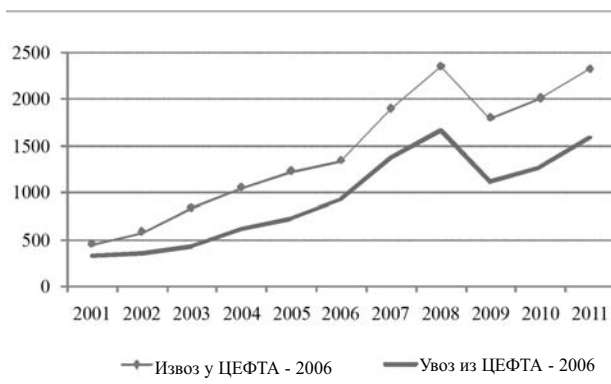
Графикон број 1: Спољнотрговинска размена Србије са земљама ЕУ-15, у периоду 2001-2011

Извор: Подаци Републичког Завода за статистику Србије

Садржај Споразума СЕФТА 2006, нарочито бесцарински и бесквотни спољнотрговински режим, као и постепена либерализација трговине осетљивим производима, представља важну компоненту за даљи развој спољне трговине у региону, а нарочито Србије која управо у региону СЕФТА 2006. остварује значајан, континуиран суфицит. У 2007. години, када је почела примена СЕФТА 2006, а затим и у 2008. примећује се још израженији раст извоза Србије у земље СЕФТА 2006, као и раст суфицита у размени са тим земљама (Графикон број 2).

Графикон број 2: Спољнотрговинска размена Србије са земљама региона ЦЕФТА 2006, у периоду 2001–2011. (у милионима USD)*

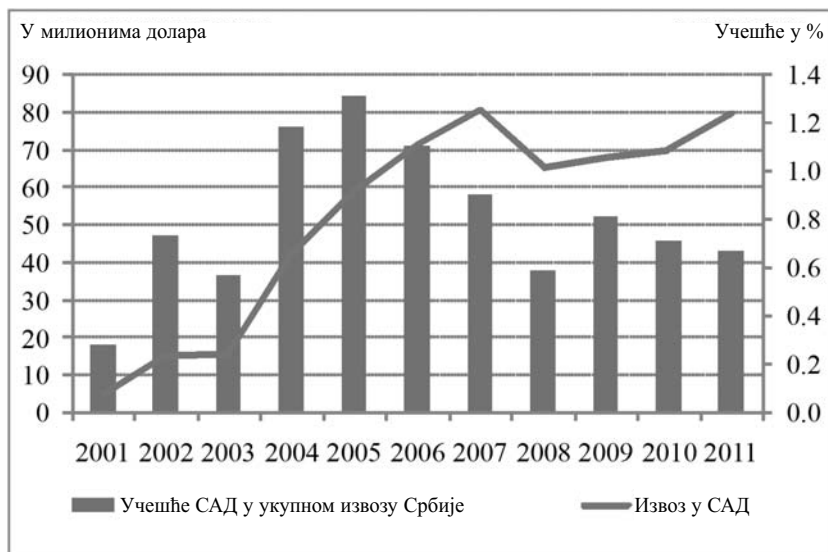

Извор: Подаци Републичког завода за статистику Србије.

* Подаци о спољнотрговинској размени Србије са земљама ЦЕФТА 2006, односе се на спољнотрговинску размену са овим земљама која је постојала и пре потписивања самог Споразума. Нису укључени подаци о извозу Србије у Црну Гору јер се њима не располаже у периоду пре 2006. године.

Осим позитивних ефеката трговинских концесија на спољнотрговинске токове између Србије и њених најзначајнијих трговинских партнера (ЕУ и СЕФТА 2006), у истом периоду евидентирана је и значајна либерализација спољнотрговинских токова између Србије и САД, услед примене принципа „најповлашћеније нације”, а затим и унилатерално одобрених асиметричних трговинских концесија. Међутим, без обзира на остварену либерализацију спољнотрговинског режима, није дошло до озбиљнијег повећања учешћа извоза у САД у укупном извозу Србије (Графикон број 3), али ни до промене у структури спољнотрговинских партнера Србије. За разлику од САД чије је највеће учешће у извозу Србије износило мало изнад 1% и то само у годинама непосредно након одобрених концесија (2004–2006), доминантни спољнотрговински партнери Србије и даље остају традиционалне и географски блиске земље ЕУ и СЕФТА 2006. Један од разлога за изостанак битнијег повећања значаја САД у извозу Србије је и чињеница да у извозној структури Србије доминирају примарни производи, односно да транспортни трошкови делују као значајан ограничавајући фактор извоза на удаљена тржишта, као што је тржиште САД, чак и у условима изразитих асиметричних трговинских концесија у корист Србије.

Графикон број 3: Извоз Србије у САД, у периоду 2001–2011.

Извор: Подаци Републичког завода за статистику Србије.

Позитивни ефекти АТМ на динамику спољнотрговинских токова између Србије и ЕУ већ су се испољили у претходном периоду. Са ступањем на снагу ССП, формално се дефинишу права и обавезе за обе стране, што на спољнотрговинске токове Србије може имати како позитивне последице (на пример, специјализација извозних послова, подстицање конкурентности извозне понуде, већа интеграција у међународну трговину и сл.), тако и негативне последице (на пример, раст увоза и трговинског дефицита). Међутим, дугорочно посматрано позитивни ефекти на спољнотрговинску размену требало би да буду далеко већи од негативних. С обзиром да је ЕУ континуирано најзначајнији спољнотрговински партнер Србије, све одлуке о одобравању преференцијалног статуса Србији дефинисане наведеним споразумима и регулативама, као и садржај тих одлука и њихово постепено мењање и прилагођавање, представља важну компоненту доношења будућих краткорочних, али и дугорочних одлука о усмеравању и евентуалној промени робне структуре српског извоза у земље ЕУ.

БИЛИОГРАФИЈА

1. Ali M. El-Agraa, *The European Union — Economics and Policies*, Cambridge University Press, ninth edition, Cambridge, 2011.
2. Предраг Бјелић, *Међународна трговина*, Центар за издавачку делатност Економског факултета, Београд, 2012.
3. Подаци Републичког Завода за статистику Србије.
4. „Привремени споразум”, Интернет, <http://eur-lex.europa.eu>;
5. „Споразум о стабилизацији и придруживању”, сајт Канцеларије за европске интеграције: www.seio.gov.rs;
6. „Споразум о измени и приступању Споразуму о слободној трговини у Централној Европи”, Сајт Канцеларије за европске интеграције: www.seio.gov.rs/dokumenta/sporazumi.197.html.
7. “Council Regulation (EC) No 1215/2009 of 30 November 2009 introducing exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union’s Stabilisation and Association process”, *Official Journal of the European Union*, OJ L 328, 15.12.2009.
8. “Regulation (EU) No 1336/2011 of the European Parliament and of the Council of the 13 December 2011 amending Council Regulation (EC) No 1215/2009 introducing exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union’s Stabilisation and Association process”, *Official Journal of the European Union*, OJ L 347, 30.12.2011.

9. Stephen Woolcock, “European Union policy towards Free Trade Agreements”, *ECIPE Working Paper no. 03/2007*, European Centre for International Political Economy, Brussels, 2007.
10. European Commission, “Serbia 2012 Progress Report”, *Commission Staff Working Document*, SWD (2012)333 final, Brussels, 10.10.2012.
11. European Parliament, “Trade and Economic Relations between the EU and the Western Balkans”, Directorate General External Policies of the Union, *Briefing Paper*, September 2008, EXPO/B/INTA/2008/42, European Parliament, Brussels, 2008.